

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

کتاب برگزیده نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم / ۱۳۹۰
کتاب برگزیده جشنواره بین‌المللی پژوهش فرهنگی سال / ۱۳۹۰
کتاب برگزیده همایش ملی و جایزه ادبی علامه سیدجعفر شهیدی / ۱۳۹۱

موضوع:
اندیشه سیاسی: ۱۳۳ (سیاسی - اجتماعی: ۳۱۷)

گروه مخاطب:
- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۶۹۹
مسیسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۷۱۶۰

کتاب های دکتر احمد بهشتی / ۳۱

بهشتی، احمد، ۱۳۱۴ -
اندیشه سیاسی - تربیتی علوی در کلمات قصار نهج البلاغه / شارح: احمد بهشتی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۶ -

ج. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۲۶۹۹. کتاب‌های دکتر احمد بهشتی؛ ۲۱) (سیاسی - اجتماعی؛ ۳۱۷. اندیشه سیاسی؛ ۱۳۳)
ISBN 978-964-548-803-9 (دوره) / ISBN 978-964-09-2018-3 (ج. ۲۱)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
فهرست نویسی بر اساس جلد دوازدهم: ۱۳۹۸.
ص. ع. به انگلیسی: Ayatollah Ahmad Beheshti, Alavi Political-Educative Thought in Aphorisms
of Nahj ul-Balagheh

کتاب‌نامه.

مدرجات: ج. ۱۲. حکمت‌های ۲۲۲-۳۵۸ -

۱. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - کلمات قصار - نقد و تفسیر. ۲. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - نهج البلاغه - نقد و تفسیر. ۳. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - سیاست و حکومت. ۴. اسلام و سیاست. الف. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه. برگزیده، شرح. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان. د. عنوان: نهج البلاغه. برگزیده، شرح.

۲۹۷/۹۵۱۵

۸ الف ب ۹ / ۰۲۳ / ۳۸ BP

شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۴۶۸۰۳

۱۳۹۸

اندیشه سیاسی - تربیتی علوی
در کلمات قصار نهج البلاغه

حکمت‌های ۲۲۲ - ۳۵۸

جلد دوازدهم

آية الله احمد بهشتی

بوستان
۱۳۹۸

بوستان کتب

اندیشه سیاسی - تربیتی علوی در کلمات قصار نهج البلاغه / ج ۱۲

محکمات های ۱۳۹۸ - ۳۵۸

- نویسنده: آیه الله احمد بهشتی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸ • شمارگان: ۵۰۰ • بهای: ۸۱۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفایه)، ص پ ۹۱۷ / ۱۳۸۵، تلفن: ۳۷۷۴۲۱۵۵-۷، فکس: ۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاران ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطين، پلاک ۹۵، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۰۰

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۰

❖ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش میدان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، یا ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و ۱۰۰۰۲۱۵۴ در خواست کنید.

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه دار • ویراستار: محدثه حقیقی • چکیده عربی: سهیله خانمی • چکیده انگلیسی: مریم خانمی • فیبا: مصطفی محفوظی • حروفنگار: مهدیه قرباننوست • اصلاحات حروفنگاری: زهرا امیدی و حسین محمدی • صفحه آرایی: سکیته ملازاده و احمد مؤتمنی • نمونه خوانی: سیدعلی اصغر هاشمی نسب • بازخوانی نهایی متن: مهدی سهرابی • کنترل فنی صفحه آرایی: سیدرضا موسوی منش • کارشناس طراحی و گرافیک و طراح جلد: مسعود نجابتی • اداره آماده سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.
- رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۳۷	پیش‌گفتار
۴۳	حکمت ۲۲۲: مشارکت با برادران
۴۳	شأن صدور
۴۳	تفاضل روزی
۴۴	بهره‌گیری از اقبال دیگران
۴۵	دو استدلال قانع‌کننده
۴۶	۱. زمینه بی‌نیازی
۴۶	۲. شایستگی اقبال
۴۸	حکمت ۲۲۳: فرق عدل و احسان
۴۸	شأن صدور
۴۹	جمع واجب و مستحب
۵۰	نقدی بر زمخشری
۵۱	حکمت ۲۲۴: ثمره احسان
۵۱	شأن صدور
۵۲	گفتاری از سید رضی
۵۲	توضیح نگارنده
۵۳	نکته اخلاقی و تربیتی

- ۵۴ دست‌های باز
- ۵۵ ظهور و غیبت دست باز
- ۵۷ حکمت ۲۲۵: پیش‌دستی در جنگ
- ۵۷ شأن صدور
- ۵۸ عاقبت پرخاشگری
- ۵۸ اجابت دعوت
- ۵۹ میره جنگی علوی
- ۶۰ ماجرای خندق
- ۶۳ مروری بر کایت مولی
- ۶۵ حکمت ۲۲۶: فضایل اخلاقی زن و مرد
- ۶۵ شأن صدور
- ۶۶ تفاوت زن و مرد
- ۶۶ ۱. تکبر
- ۶۸ ۲. بخل
- ۶۸ ۳. ترس
- ۶۹ اخلاق نسبی
- ۷۱ حکمت ۲۲۷: عاقل کیست؟
- ۷۱ شأن صدور
- ۷۲ جایگاه عقل
- ۷۳ روش خداشناسی
- ۷۴ برترین روش
- ۷۵ کدام عقل؟
- ۷۶ یک سؤال
- ۷۸ نکته ادبی
- ۷۹ حکمت ۲۲۸: دنیای بی‌ارزش
- ۷۹ شأن صدور

۷۹	تجلی گفتار در عمل
۸۰	امتیاز جهان‌گشایی علوی
۸۲	حکمت ۲۲۹: برترین عبادت
۸۲	شان صدور
۸۲	گفتاری از شارح حدیدی
۸۳	تأمل و نقد
۸۴	درنگی درباره‌ی خداشناسی
۸۵	راه‌حل نهایی
۸۶	حکمت ۲۲: چرا شر؟
۸۶	شان صدور
۸۶	شرّ مطلق یا نسبی؟
۸۷	منطق قرآن
۸۸	خیر ذاتی
۸۹	ویژگی زنان
۹۰	چهار نمونه
۹۱	در حوزه‌ی ایمان
۹۲	زنان برگزیده در قرآن
۹۴	زانیة هدایت‌کننده
۹۵	نتیجه
۹۶	حکمت ۲۳۱: نکوهش سستی و سخن‌چینی
۹۶	شان صدور
۹۶	فایده نه ضایعه
۹۷	۱. ضایع کردن حقوق
۹۸	۲. ضایع کردن دوست
۱۰۰	حکمت ۲۳۲: غصب و ویرانی
۱۰۰	شان صدور

۱۰۱	عدل و ماندگاری
۱۰۲	حکمت ۲۳۳: آینده ستمکار
۱۰۲	شان صدور
۱۰۳	دوام کفر
۱۰۳	هشدار!
۱۰۵	حکمت ۲۳۲: کمترین درجه تقوا و حیا
۱۰۵	شان صدور
۱۰۵	قاعده «ما لا یدرک»
۱۰۶	۱. تقوا
۱۰۷	مراتب تقوا
۱۰۸	درجه تقوا
۱۰۹	۲. حیا
۱۱۰	حکمت ۲۳۵: پاسخ های درهم
۱۱۰	شان صدور
۱۱۰	پاسخ محکم
۱۱۱	درس هایی از قرآن
۱۱۴	الهام از روایات
۱۱۵	نتیجه
۱۱۶	حکمت ۲۳۶: اسباب فزونی و زوال نعمت
۱۱۶	شان صدور
۱۱۷	حق و تکلیف
۱۱۷	روایتی از شارح حدیدی
۱۱۸	۱. فزونی نعمت در پرتو ادای حق
۱۱۸	۲. زوال نعمت به سبب ناسپاسی
۱۲۰	حکمت ۲۳۷: رابطه قدرت و شهوت
۱۲۰	شان صدور

۱۲۰	محرومیت و آزمندی
۱۲۲	حکمت ۲۳۸: فرار نعمت!
۱۲۲	شأن صدور
۱۲۲	بررسی اسباب فرار نعمت
۱۲۴	حکمت ۲۳۹: فراتر از خویشاوندی
۱۲۴	شأن صدور
۱۲۴	کدام بشر؟!
۱۲۵	خویشاوندی بوج
۱۲۶	حکمت ۲۴۰: تصدیق گمان نیکو
۱۲۶	شأن صدور
۱۲۶	مبارزه با بدگمانی
۱۲۸	حکمت ۲۴۱: بهترین اعمال
۱۲۸	شأن صدور
۱۲۸	درجات اعمال
۱۳۰	حکمت ۲۴۲: راه‌های خداشناسی
۱۳۰	شأن صدور
۱۳۱	اندیشه و شناخت
۱۳۲	معادله سه مجهولی
۱۳۳	راه‌حل معمای اول
۱۳۳	الف) فسخ تصمیمات
۱۳۵	ب) بازشدن گره‌ها
۱۳۶	ج) تغییر اراده‌ها
۱۳۷	راه‌حل معمای دوم
۱۳۷	راه‌حل معمای سوم
۱۳۹	حکمت ۲۴۳: شیرین‌کامی و تلخ‌کامی
۱۳۹	شأن صدور

- تفاوت دنیا و آخرت ۱۳۹
- تکلیف‌گرایی و لذت‌پایدار ۱۴۰
- پیام مسیح ۱۴۱
- فداکاری فرزددق ۱۴۱
- حکمت ۲۴۴: فلسفه برخی از احکام ۱۴۳
- شان صدور ۱۴۴
- بیست قانون مهم و رازورمز آنها ۱۴۵
۱. چرا ایمان؟ ۱۴۵
۲. چرا نماز؟ ۱۴۶
۳. چرا زکات؟ ۱۴۶
۴. چرا روزه؟ ۱۴۷
۵. چرا حج؟ ۱۴۷
۶. چرا جهاد؟ ۱۴۸
۷. چرا امر به معروف؟ ۱۴۸
۸. چرا نهی از منکر؟ ۱۴۸
۹. چرا صلوة رحم؟ ۱۴۹
۱۰. چرا قصاص؟ ۱۴۹
۱۱. چرا اقامه حدود؟ ۱۴۹
۱۲. چرا ممنوع بودن شراب‌خواری؟ ۱۵۰
۱۳. چرا منع دزدی؟ ۱۵۰
۱۴. چرا منع زنا؟ ۱۵۰
۱۵. چرا منع لواط؟ ۱۵۱
۱۶. چرا ادای شهادت؟ ۱۵۱
۱۷. چرا ترک دروغ؟ ۱۵۱
۱۸. چرا سلام؟ ۱۵۲
۱۹. چرا امامت و حکومت؟ ۱۵۲

۱۵۳	۲۰. چرا اطاعت؟
۱۵۴	حکمت ۲۴۵: سوگند ستمکار
۱۵۴	شان صدور
۱۵۴	نمونه اول
۱۵۵	نمونه دوم
۱۵۵	نمونه سوم
۱۵۶	نتیجه
۱۵۷	ترجمه ناز
۱۵۷	نخستین ابزار
۱۵۷	دومین ابزار
۱۵۸	سومین ابزار
۱۵۹	حکمت ۲۴۶: بهترین وصی
۱۵۹	شان صدور
۱۶۰	چراغ پیش رو
۱۶۰	لزوم وصیت
۱۶۱	تعیین اولویت
۱۶۳	حکمت ۲۴۷: تندخویی و دیوانگی
۱۶۳	شان صدور
۱۶۳	چرا دیوانگی؟
۱۶۴	بهترین دلیل
۱۶۴	دیوانگی پایدار
۱۶۶	حکمت ۲۴۸: رابطه حسد و بیماری
۱۶۶	شان صدور
۱۶۶	یک معجزه علمی
۱۶۷	چرا خودکشی؟
۱۶۸	مضمونی مکرر

- حکمت ۲۴۹: مأموریت کامل به سوی خانواده ۱۶۹
- شأن صدور ۱۶۹
- دو دستور و یک مژده با یک سوگند ۱۷۰
- دستور اول ۱۷۱
- دستور دوم ۱۷۱
- سوگندی جانانه ۱۷۲
- مژده عالی ۱۷۳
- تشبیهی جانانه ۱۷۳
- گفتگوی دو طاغوت و یک برده ۱۷۴
- حکمت ۲۵۰: درمان فقر ۱۷۴
- شأن صدور ۱۷۶
- درسی آموزنده ۱۷۶
- شاهدی از قرآن ۱۷۷
- دو برنامه مفید از امام صادق علیه السلام ۱۷۸
- حکمت ۲۵۱: وفای بد و بی وفایی نیکو ۱۷۹
- شأن صدور ۱۷۹
- دشمن عهدشکن ۱۷۹
- فضیلت و رذیلت نسبی ۱۸۰
- نسبیت و اخلاق ۱۸۱
- داستان سوده ۱۸۲
- حکمت ۲۵۲: سخت ترین آزمون ۱۸۴
- شأن صدور ۱۸۴
- حکمت گمشده! ۱۸۵
- حکمت ۲۵۳: قیام حضرت قائم علیه السلام ۱۸۶
- شأن صدور ۱۸۶
- آینده جهان ۱۸۷

۱۸۸	توجیه ناروا
۱۸۹	حکمت ۲۵۴: سخنور ماهر
۱۸۹	شان صدور
۱۹۰	شیر در پستان جان
۱۹۱	جوشش استعداد
۱۹۲	حکمت ۲۵۵: آثار و نتایج شوم خصومت
۱۹۲	شان صدور
۱۹۳	شرحی از سید رضی
۱۹۳	مقام خطرار
۱۹۵	حکمت ۲۵۶: علق تقدم
۱۹۵	شان صدور
۱۹۶	تفسیری از سید رضی
۱۹۷	حمایت و پشتیبانی
۱۹۹	حکمت ۲۵۷: نقش ایمان در نورانیت دل
۱۹۹	شان صدور
۲۰۰	توضیحی از سید رضی
۲۰۰	اوصاف اهل ایمان
۲۰۱	حقیقت ایمان
۲۰۱	مقام مؤمنان حقیقی
۲۰۴	حکمت ۲۵۸: موردی برای وجوب زکات
۲۰۴	شان صدور
۲۰۴	دیدگاه سید رضی
۲۰۵	گفتاری از شارح حدیدی
۲۰۶	حکم فقهی
۲۰۷	حکمت ۲۵۹: اخلاق رزمی
۲۰۷	شان صدور

- سخن سید رضی ۲۰۸
- قهرمان‌پروری با هفت توصیه ۲۰۸
۱. استوارتر از کوه ۲۰۸
۲. فشردن دندان‌ها ۲۰۹
۳. جمجمه را به خدا عاریه‌دادن ۲۰۹
۴. میخکوب کردن پا ۲۰۹
۵. صفوف پایانی دشمن را دیدن ۲۰۹
۶. ناچیز شمردن دشمن ۲۱۰
۷. ایمان به نصرت الهی ۲۱۰
- حکمت ۲۶۰: مسلمان واقعی ۲۱۱
- شان صدور ۲۱۱
- شرحی از سید رضی ۲۱۲
- نکته‌ای از شارح حدیدی ۲۱۲
- پیام امید ۲۱۳
- روایت حماد سمندری ۲۱۴
- حکمت ۲۶۱: یگانه پناهگاه در میدان نبرد ۲۱۵
- شان صدور ۲۱۵
- توضیح سید رضی ۲۱۶
- توضیحی از شارح حدیدی ۲۱۶
- سردار خدایار ۲۱۶
- خَتَامُهُ مِسْكٌ ۲۱۸
- حکمت ۲۶۲: زمامدار مظلوم ۲۱۹
- شان صدور ۲۱۹
- نگاهی به منابع ۲۲۰
- نکته‌ای از شارح حدیدی ۲۲۰
- خفته را خفته کی کند بیدار؟! ۲۲۱

۲۲۲	امان از رعیت ظالم!
۲۲۳	فرمان بر به جای فرمانده
۲۲۴	حکمت ۲۶۳: کژاندیشی حارث
۲۲۴	شأن صدور
۲۲۵	گفتاری از شارح حدیدی
۲۲۶	بهترین ملاک
۲۲۶	قضاوت سنائی
۲۲۸	حکمت ۲۶۴: مهم‌بینی یا زورمندان
۲۲۸	شأن صدور
۲۲۸	چند نمونه از شارح حدیدی
۲۲۹	پرهیز از افراط و تفریط
۲۳۱	حکمت ۲۶۵: چه مکن که خود اُفتی
۲۳۱	شأن صدور
۲۳۱	مکافات عمل
۲۳۲	درسی از تاریخ
۲۳۴	حکمت ۲۶۶: درد و درمان
۲۳۴	شأن صدور
۲۳۴	مثل‌های زیبا
۲۳۵	مثلی برای سخن نیکو
۲۳۶	مثلی برای سخن پلید
۲۳۶	جایگاه حکمت و حکیم
۲۳۸	حکمت ۲۶۷: یک تشبیه زیبا برای سخن
۲۳۸	شأن صدور
۲۴۰	سخن به مقتضای حال
۲۴۱	حکمت ۲۶۸: چرا غم فردا؟!
۲۴۱	شأن صدور

- ۲۴۲ اغتنام فرصت
- ۲۴۳ اعتماد به کفیل روزی
- ۲۴۴ حکمت ۲۶۹: رعایت اعتدال در دوستی و دشمنی
- ۲۴۴ شأن صدور
- ۲۴۵ دوستور ماندگار و همگانی
- ۲۴۶ اعتدال در دوستی
- ۲۴۶ اعتدال در دشمنی
- ۲۴۸ حکمت ۲۷۰: دو روش برای برخورد با دنیا
- ۲۴۸ شأن صدور
- ۲۴۹ تعریفی جامع و مانع
- ۲۵۰ گروه اول
- ۲۵۰ الف) غفلت از آخرت
- ۲۵۰ ب) ترس داشتن از فقر بستگان
- ۲۵۱ ج) ایمن بودن از فقر نفسانی
- ۲۵۱ د) سپری کردن عمر برای دیگران
- ۲۵۱ گروه دوم
- ۲۵۲ الف) رفع نیازها
- ۲۵۲ ب) بهره‌وری جامع
- ۲۵۳ ج) وجهه الهی
- ۲۵۴ حکمت ۲۷۱: ما و اموال کعبه
- ۲۵۵ شأن صدور
- ۲۵۵ اموال در اقتصاد اسلامی
- ۲۵۶ توضیح شارح حدیدی
- ۲۵۷ ذکر نمونه
- ۲۵۸ حکمت ۲۷۲: کیفر دزد
- ۲۵۸ شأن صدور

۲۵۹	توضیحی از شارح حدیدی
۲۵۹	نقد و تنبیه
۲۶۱	حکمت ۲۷۳: آرمان والای علوی
۲۶۱	شان صدور
۲۶۱	لغزش‌گاه‌ها
۲۶۲	آیه‌ت تاریک
۲۶۳	تغییرات بنیادی
۲۶۴	حکمت ۲۷۴: چرا حرص بیهوده
۲۶۵	شان صدور
۲۶۵	راه‌ورسم زندگی
۲۶۵	فراز اول: روی مقدر
۲۶۶	فراز دوم: عدم مانع
۲۶۷	فراز سوم: آسوده‌ترین‌ها
۲۶۷	فراز چهارم: ناکام‌ترین‌ها
۲۶۸	فراز پنجم: نعمت و عذاب استدراج
۲۶۹	فراز ششم: بلا و تکامل
۲۶۹	فراز هفتم: سه توصیه
۲۷۰	۱. شکر بسیار
۲۷۰	۲. کم کردن شتاب
۲۷۱	۳. توقف بر خط پایانی روزی
۲۷۲	حکمت ۲۷۵: علم برای عمل و یقین برای اقدام
۲۷۲	شان صدور
۲۷۲	دو دستور سازنده
۲۷۳	روش اجرا
۲۷۵	حکمت ۲۷۶: اخطار!
۲۷۵	شان صدور

۲۷۶	دام طمع
۲۷۶	یک مثل آموزنده
۲۷۷	نعمت گلوگیر
۲۷۷	بزرگ‌ترین مصیبت
۲۷۸	خردناکی آرزوها
۲۷۹	بهره‌بی‌زحمت
۲۸۰	حکمت ۲۷۷: نیایشی برای پرورش روحیه اخلاص
۲۸۰	شان صدور
۲۸۱	گندم‌نمای فروش
۲۸۲	فراز اول
۲۸۲	فراز دوم
۲۸۳	فراز سوم
۲۸۳	فراز چهارم
۲۸۵	حکمت ۲۷۸: سوگند ممتاز علوی
۲۸۵	شان صدور
۲۸۵	درس خداشناسی
۲۸۸	حکمت ۲۷۹: نشاط و اعتدال
۲۸۸	شان صدور
۲۸۹	چرا تندروی؟!
۲۹۰	حکمت ۲۸۰: قاعده اهم و مهم
۲۹۰	شان صدور
۲۹۱	حکمت ۲۸۱: یاد آخرت و آمادگی
۲۹۱	شان صدور
۲۹۱	چرا غفلت؟!
۲۹۲	ضرب‌المثل نبوی
۲۹۳	حکمت ۲۸۲: برتری اندیشه

۲۹۳		شأن صدور
۲۹۳		فرق بصیرت و بصر
۲۹۴		خطای حس
۲۹۵		بهترین داور
۲۹۶		مناظره هشام و عمرو بن عبید
۲۹۸		حکمت ۲۸۳: حجاب غرور و غفلت
۲۹۸		شأن صدور
۲۹۸		دار غرور
۲۹۹		شریط تأثیر موعظه
۳۰۰		موعظه نیکو
۳۰۱		معنای غرور
۳۰۲		حکمت ۲۸۴: افراط جاهلان و تفريط عالمان
۳۰۲		شأن صدور
۳۰۲		سعی بی حاصل
۳۰۳		کوتاهی بی دلیل
۳۰۴		حکمت ۲۸۵: دانش و قطع عذر
۳۰۴		شأن صدور
۳۰۴		شواهدی از قرآن کریم
۳۰۶		حکمت ۲۸۶: چرا فرصت سوزی؟
۳۰۶		شأن صدور
۳۰۶		تقاضای بیهوده
۳۰۷		سرانجام تعلل و تأخیر
۳۰۸		حکمت ۲۸۷: سرانجام خوشی
۳۰۸		شأن صدور
۳۰۹		روزگار تلخ کامی
۳۰۹		مردم و قارون

- حکمت ۲۸۸: راه تاریک قضاوقدر ۳۱۱
- شان صدور ۳۱۱
- ویژگی های قضاوقدر ۳۱۳
۱. راه تاریک ۳۱۳
۲. دریای ژرف ۳۱۴
۳. رازورمز خدایی ۳۱۴
- امر بین الامرین ۳۱۴
- حکمت ۲۸۹: خوری و جهل ۳۱۶
- شان صدور ۳۱۶
- اسباب خوری ۳۱۶
- جهل و نگون بختی ۳۱۷
- حکمت ۲۹۰: یادی از یک برادر مخلص ۳۱۸
- شان صدور ۳۱۹
- او کیست؟ ۳۲۰
- یازده فضیلت ۳۲۰
۱. پرهیز از دنیاپرستی ۳۲۱
۲. پرهیز از شکم‌بارگی ۳۲۱
- الف) ترک آرزو ۳۲۲
- ب) ترک زیاده‌روی ۳۲۲
۳. بیشترین سکوت ۳۲۲
- الف) برتری بر پرگویان ۳۲۲
- ب) فرونشاندن عطش سوال‌کنندگان ۳۲۳
۴. ضعیف و مستضعف ۳۲۳
- الف) شیری در بیشه شجاعت ۳۲۳
- ب) ازدهایی بلعنده ۳۲۳
۵. در سنگر احتجاج ۳۲۴

۳۲۴	۶. غدرپذیری
۳۲۴	۷. ترک شکایت از بیماری
۳۲۵	۸. گفتار توأم با کردار
۳۲۵	۹. تسلط بر سکوت
۳۲۶	۱۰. حرص بر شنیدن
۳۲۶	۱۱. پرهیز از هوای نفس
۳۲۷	لزوم پیروی
۳۲۷	در حد توان
۳۲۹	حکمت ۲۹۱: وجوب شکر
۳۲۹	شان صدور
۳۳۰	اقسام ترک معصیت
۳۳۱	حکمت ۲۹۲: تسلیت به اشعث
۳۳۱	شان صدور
۳۳۲	سه اندرز جاودانه
۳۳۳	اندرز اول
۳۳۴	اندرز دوم
۳۳۴	اندرز سوم
۳۳۶	حکمت ۲۹۳: در عزای پیامبر!
۳۳۶	شان صدور
۳۳۶	صبر جمیل و غیر جمیل
۳۳۷	بی تابی قبیح و غیر قبیح
۳۳۸	مصیبت بزرگ
۳۳۸	از ازلیت تا ابدیت
۳۴۰	حکمت ۲۹۴: زبان هم‌نشینی احمق
۳۴۰	شان صدور
۳۴۰	احمق کیست؟!

- ۳۴۱ آزمایش حماقت
- ۳۴۳ حکمت ۲۹۵: فاصله میان مشرق و مغرب
- ۳۴۳ شأن صدور
- ۳۴۴ نظریه شارح بحرانی
- ۳۴۴ سؤال سعد بن ابی وقاص
- ۳۴۵ یک امتیاز برجسته
- ۳۴۷ حکمت ۲۹۶: اقسام سه گانه دوست و دشمن
- ۳۴۷ شأن صدور
- ۳۴۸ هنر دوست شناسی
- ۳۴۸ ۱. دوست خود انسان
- ۳۴۹ ۲. دوست دوست
- ۳۴۹ ۳. دشمن دشمن
- ۳۴۹ هنر دشمن شناسی
- ۳۵۰ ۱. دشمن خود انسان
- ۳۵۰ ۲. دشمن دوست
- ۳۵۰ ۳. دوست دشمن
- ۳۵۱ حکمت ۲۹۷: خود زنی ابلهانه
- ۳۵۱ شأن صدور
- ۳۵۲ تکفیری ابله
- ۳۵۲ سخنی از شارح حدیدی
- ۳۵۳ حکمت ۲۹۸: چه بسیار و چه اندک؟!۱
- ۳۵۴ شأن صدور
- ۳۵۴ بیان دو واقعیت
- ۳۵۵ ۱. فراوانی اسباب عبرت
- ۳۵۶ ۲. کاستی بی اندازه عبرت آموزی
- ۳۵۷ حکمت ۲۹۹: اعتدال در خصومت

۳۵۷		شأن صدور
۳۵۸		نکوهش افراد در خصومت
۳۵۸		نکوهش تفریط
۳۵۹		بزرگ‌ترین مانع تقوا
۳۶۰		حکمت ۳۰۰: گناه کم‌اهمیت و پراهمیت
۳۶۰		شأن صدور
۳۶۰		گشایش در توبه
۳۶۲		حکمت ۳۰۱: پاسخ دو پرسش
۳۶۲		شأن صدور
۳۶۳		احاطه تام
۳۶۴		عدم شرطیت رویان
۳۶۶		حکمت ۳۰۲: اهمیت پیک و نامه
۳۶۶		شأن صدور
۳۶۷		نقش قاصد
۳۶۸		نقش نامه
۳۷۰		حکمت ۳۰۳: دعا، نیازمندی عمومی
۳۷۰		شأن صدور
۳۷۱		دعا برای همه و در همه حال
۳۷۳		حکمت ۳۰۴: چرا دوستی دنیا؟!
۳۷۳		شأن صدور
۳۷۴		دوستی ممدوح و مذموم
۳۷۴		نگاهی به طبیعت آدمی
۳۷۵		وجه دیگر
۳۷۶		حکمت ۳۰۵: فرستاده خدا
۳۷۶		شأن صدور
۳۷۶		استعاره‌ای زیبا

- ۳۷۷.....دریغ داشتن از خدا.
- ۳۷۸.....بخشش به خدا.
- ۳۸۰.....حکمت ۳۰۶: غیرتمند کجا و زانی کجا؟!
- ۳۸۰.....شأن صدور.....
- ۳۸۱.....درود بی پایان بر غیرتمندان.
- ۳۸۲.....غیرت و وجدان اخلاقی.
- ۳۸۳.....حکمت ۳۰۷: بهترین نگهبان!
- ۳۸۳.....شأن صدور.....
- ۳۸۴.....اجل محرم و غیر محرم.
- ۳۸۵.....لوح محفوظ و لوح محو و اثبات.
- ۳۸۶.....توضیحی درباره امام کتاب.
- ۳۸۷.....نسخ و بداء.
- ۳۸۸.....نتیجه.
- ۳۹۰.....حکمت ۳۰۸: مشکل مال باخته!
- ۳۹۰.....شأن صدور.....
- ۳۹۱.....اهمیت جان و مال.
- ۳۹۱.....کشف راز.
- ۳۹۳.....حکمت ۳۰۹: دوستی، برتر از خویشاوندی!
- ۳۹۳.....شأن صدور.....
- ۳۹۳.....میراث دوستی.
- ۳۹۴.....خویشاوندی بی روح.
- ۳۹۶.....حکمت ۳۱۰: یک دستور تربیتی.
- ۳۹۶.....شأن صدور.....
- ۳۹۷.....ظن بد و ظن نیک.
- ۳۹۷.....در پرتو نور خدا.
- ۳۹۸.....زبان حق.

۴۰۰	حکمت ۳۱۱: ایمان راستین
۴۰۰	شأن صدور
۴۰۱	آزمایش ایمان
۴۰۲	ایمان و توکل
۴۰۴	حکمت ۳۱۲: نفرینی دربارهٔ انس بن مالک
۴۰۴	شأن صدور
۴۰۵	چرا نفرین؟!۱
۴۰۶	خرا حق کسی!!
۴۰۸	حکمت ۳۱۳: روان کاوی
۴۰۸	شأن صدور
۴۰۸	حالات قلب
۴۰۹	مستحبات در حال آمادگی
۴۱۰	واجبات برای همیشه
۴۱۲	حکمت ۳۱۴: جامعیت قرآن
۴۱۲	شأن صدور
۴۱۳	تبیان کُلّ شیء
۴۱۳	۱. گزارش پیشینیان
۴۱۵	۲. اخبار آیندگان
۴۱۶	۳. حکم و داوری
۴۱۹	حکمت ۳۱۵: روش برخورد با متجاوز
۴۱۹	شأن صدور
۴۱۹	کلوخ انداز را پاداش سنگ است
۴۲۱	لزوم قوی شدن
۴۲۳	حکمت ۳۱۶: آیین نگارش
۴۲۳	شأن صدور
۴۲۴	هنر خطاطی

- ۴۲۴ ۱. اصلاح مرکب و لایقه
- ۴۲۵ ۲. طول نوک قلم
- ۴۲۶ ۳. رعایت فاصله میان خطوط
- ۴۲۶ ۴. نزدیک نوشتن حروف
- ۴۲۷ نتیجه
- ۴۲۸ حکمت ۳۱۷: معرفی دو پیشوا
- ۴۲۸ شأن صدور
- ۴۲۹ یعسوب چیست؟
- ۴۲۹ ۱. یعسوب مؤمنان
- ۴۳۰ ۲. یعسوب فاجران
- ۴۳۲ حکمت ۳۱۸: پاسخ دندان شکن به یک یهودی
- ۴۳۲ شأن صدور
- ۴۳۳ احتجاجات ائمه اطهار (ع)
- ۴۳۴ یک مناظره تاریخی
- ۴۳۵ جدال احسن علوی
- ۴۳۷ حکمت ۳۱۹: رمز پیروزی امام علی (ع) در میدان جنگ
- ۴۳۷ شأن صدور
- ۴۳۸ تأثیر خیال
- ۴۳۹ پاسخ حکیمانه
- ۴۴۰ یک نمونه
- ۴۴۲ حکمت ۳۲۰: هشدار به فرزندش محمد
- ۴۴۲ شأن صدور
- ۴۴۲ مروری بر زندگی محمد
- ۴۴۴ خطر فقر
- ۴۴۵ استعاذه
- ۴۴۵ آسیب شناسی فقر

۴۴۵	۱. فروکاستن دین و ایمان
۴۴۶	۲. نگرانی و دهشت عقل
۴۴۶	۳. برانگیزنده دشمنی و خشم
۴۴۸	حکمت ۳۲۱: نهی از سؤال بیهوده
۴۴۸	شان صدور
۴۴۸	سؤال مدوح و سؤال مذموم
۴۴۹	حق عالم
۴۵۰	ارزش جاهل معلم
۴۵۰	نکوهش دانای بی‌اصاف
۴۵۲	حکمت ۳۲۲: رد پیشنهاد ابن عباس
۴۵۲	شان صدور
۴۵۳	اهمیت مشاوره
۴۵۳	حق ابن عباس
۴۵۴	تکلیف ابن عباس
۴۵۶	حکمت ۳۲۳: دو تذکر
۴۵۶	شان صدور
۴۵۷	تذکر اول
۴۵۷	تذکر دوم
۴۵۸	۱. فتنه والی
۴۵۸	۲. خواری مؤمن
۴۶۰	حکمت ۳۲۴: سخنی با کشتگان خوارج
۴۶۰	شان صدور
۴۶۱	نگون‌بختی خوارج
۴۶۱	جنگ بدر
۴۶۲	پاسخی به سؤال حاضران
۴۶۲	۱. شیطان گمراه‌کننده

- ۴۶۳ ۲. نفس اماره.
- ۴۶۴ ترفندهای نفس اماره.
- ۴۶۴ ۱. فریب دادن از راه برانگیختن آرزوها.
- ۴۶۵ ۲. گشودن راه معاصی.
- ۴۶۵ ۳. وعده پیروزی.
- ۴۶۶ نتیجه.
- ۴۶۷ حکمت ۳۳۸: سفارش به تقوا در خلّوات
- ۴۶۷ شأن صدور
- ۴۶۷ اهمیت و فواید تقوا
- ۴۶۸ بهترین جایگاه تقوا
- ۴۶۹ یگانگی داور و گواه
- ۴۷۱ حکمت ۳۲۶: در سوگ محمد بن ابوبکر
- ۴۷۱ شأن صدور
- ۴۷۱ در اوج اندوه
- ۴۷۲ تفاوت جناح علوی و جناح اموی
- ۴۷۴ شخصیت والای پور ابوبکر
- ۴۷۵ حکمت ۳۲۷: زمان پذیرش عذر
- ۴۷۵ شأن صدور
- ۴۷۵ نگاهی به قرآن
- ۴۷۷ عذر مقبول و غیر مقبول
- ۴۷۹ حکمت ۳۲۸: پیروزی کاذب
- ۴۷۹ شأن صدور
- ۴۷۹ دو واقعیت انکارناپذیر
- ۴۸۰ الف) مغلوب گناه
- ۴۸۱ ب) مغلوب شر
- ۴۸۳ حکمت ۳۲۹: وظیفه ثروتمندان

۴۸۳		شأن صدور
۴۸۴		اقتصاد اسلامی
۴۸۴		فراز اول: حق فقرا
۴۸۵		فراز دوم: علت گرسنگی فقیر
۴۸۶		فراز سوم: مسئولیت ثروتمندان
۴۸۸		حکمت ۳۳۰: بی‌نیازی از عذرخواهی
۴۸۸		شأن صدور
۴۸۹		کدامین؟
۴۹۱		حکمت ۳۳۱: کمترین مسئولیت
۴۹۱		شأن صدور
۴۹۱		حق خدا
۴۹۲		استفاده ابزاری
۴۹۴		حکمت ۳۳۲: غنیمت خردمندان
۴۹۴		شأن صدور
۴۹۴		فرق خردمند و فاجر
۴۹۵		مروری بر فرصت‌ها
۴۹۷		حکمت ۳۳۳: پاسبان خدا
۴۹۷		شأن صدور
۴۹۸		یک اصل مسلم
۴۹۹		حق مردم
۴۹۹		یک قاعده قرآنی
۵۰۱		حکمت ۳۳۴: ویژگی‌های مؤمن
۵۰۱		شأن صدور
۵۰۲		هیجده دُر یتیم
۵۰۳		۱. شادمانی چهره
۵۰۳		۲. قلب اندوهگین

- ۵۰۴ ۳. سینه گشاده
- ۵۰۴ ۴. خواری نفس
- ۵۰۵ ۵. ترک بلندپروازی
- ۵۰۶ ۶. آوازه‌گریزی
- ۵۰۶ ۷. طولانی‌بودن اندوه
- ۵۰۶ ۸. همت بلند
- ۵۰۷ ۹. خموشی بسیار
- ۵۰۷ ۱۰. پر بودن اوقات
- ۵۰۸ ۱۱. پیاس‌گزاری بسیار
- ۵۰۸ ۱۲. صبر بسیار
- ۵۰۹ ۱۳. ژرف‌اندیشی
- ۵۰۹ ۱۴. پایداری در دوستی
- ۵۱۰ ۱۵. حُسن خلق
- ۵۱۰ ۱۶. نرمش در معاشرت
- ۵۱۰ ۱۷. استقامت
- ۵۱۱ ۱۸. تواضع
- ۵۱۲ حکمت ۳۳۵: بزرگ‌ترین بی‌نیازی
- ۵۱۲ شأن صدور
- ۵۱۲ بزرگ‌ترین نیاز
- ۵۱۳ داستان شهید مدرس
- ۵۱۵ حکمت ۳۳۶: مسئولیت وعده
- ۵۱۵ شأن صدور
- ۵۱۵ در گرو وعده
- ۵۱۶ علامت راستگو
- ۵۱۷ صفات مسلمان
- ۵۱۷ صفات مؤمن

۵۱۹	حکمت ۳۳۷: یاد مرگ و فایده آن
۵۱۹	شأن صدور
۵۱۹	غرور آرزو
۵۲۰	راه مبارزه
۵۲۱	حکمت ۳۳۸: دو شریک مال
۵۲۱	شأن صدور
۵۲۲	هشدار!
۵۲۳	حکمت ۳۳۹: پیرانداز بی گمان
۵۲۳	شأن صدور
۵۲۳	ابزار دعوت
۵۲۴	۱. کلام خدا
۵۲۴	۲. کلام علی مرتضی علیه السلام
۵۲۵	تفسیر حدیدی
۵۲۶	حکمت ۳۴۰: اقسام علم
۵۲۶	شأن صدور
۵۲۷	ارزش دانش فطری
۵۲۸	چیستی دانش فطری
۵۲۹	حکمت ۳۴۱: رأی صواب
۵۲۹	شأن صدور
۵۳۰	تأثیر اقبال و ادبار دولت در اندیشه
۵۳۰	چند شاهد تاریخی از شارح حدیدی
۵۳۲	حکمت ۳۴۲: زینت نیازمندی و بی نیازی
۵۳۲	شأن صدور
۵۳۳	زینت های واقعی
۵۳۴	زیبایی روح و کمال
۵۳۶	حکمت ۳۴۳: روز دشوار ظالم

- ۵۳۶ شأن صدور
- ۵۳۶ نزدیکی معنا
- ۵۳۷ حکمت ۳۴۴: مردم شناسی
- ۵۳۷ شأن صدور
- ۵۳۸ آئینه تمام نما
- ۵۳۸ بحث اول
- ۵۳۸ ۱. محفوظ بودن گفتار
- ۵۳۹ ۲. آزمون دررن
- ۵۴۰ ۳. بودن در گرو اعمال
- ۵۴۰ بحث دوم
- ۵۴۱ کاستی و عیب همگانی
- ۵۴۱ یک استثنا
- ۵۴۲ چهار ضعف
- ۵۴۲ ۱. سخت گیری در سؤال
- ۵۴۳ ۲. تکلف در جواب
- ۵۴۳ ۳. بازگشت از رأی صحیح
- ۵۴۳ ۴. جاخوردن و دیگرگونی
- ۵۴۵ حکمت ۳۴۵: آرزوهای خام
- ۵۴۵ شأن صدور
- ۵۴۶ سفارش به تقوا
- ۵۴۷ ۱. آرزوی نابرآورده
- ۵۴۷ ۲. بنای بی بانی
- ۵۴۷ ۳. ثروت بی صاحب
- ۵۴۸ ۴. اندوخته باطل
- ۵۴۸ ۵. سرپیچی از ادای حقوق
- ۵۴۹ ۶. حرام اندر حرام

۵۴۹	۷. چندین دام گناه
۵۴۹	۸. بازگشت ننگین
۵۵۰	۹. ناله و اندوه بی پایان
۵۵۰	۱۰. تباهی و زیان آشکار
۵۵۱	حکمت ۳۴۶: عصمت و انواع آن
۵۵۱	شان صدور
۵۵۱	شکر عجز
۵۵۲	تحلیل معنای عصمت
۵۵۴	حکمت ۳۲۷: ارزش آبرو
۵۵۴	شان صدور
۵۵۴	شرم تقاضا و درخواست
۵۵۶	وظیفه سؤال شونده
۵۵۷	حکمت ۳۴۸: ثناخوانی چاپلوسانه و حسودانه
۵۵۷	شان صدور
۵۵۷	ثناگویی و افراط و تفریط
۵۵۸	۱. افراط در ثناگویی
۵۵۸	گفت و گوی معاویه و شریک
۵۵۹	۲. تفریط در ثناگویی
۵۶۱	حکمت ۳۴۹: سخت ترین گناه
۵۶۱	شان صدور
۵۶۱	سبک شمردن گناه
۵۶۲	املاء و امهال
۵۶۴	حکمت ۳۵۰: اندرزهای ماندگار
۵۶۵	شان صدور
۵۶۶	راه و رسم خوب زیستن
۵۶۶	۱. از خود آغاز کنیم!

- ۵۶۷..... ۲. به قضای الهی راضی باشیم!
- ۵۶۷..... ۳. شمشیر ستم نکشیم!
- ۵۶۸..... ۴. خود را به رنج نیندازیم!
- ۵۶۸..... ۵. خود را در معرض اتهام قرار ندهیم!
- ۵۶۸..... ۶. از پرگویی بهره‌زیم!
- ۵۶۹..... ۷. احمق‌ی نکنیم!
- ۵۶۹..... ۸. قانع باشیم!
- ۵۶۹..... ۹. به یاد مرگ باشیم!!
- ۵۷۰..... ۱۰. سخن بیهوده نگیریم!
- ۵۷۲..... حکمت ۳۵۱: نشانه‌های ستمکار
- ۵۷۲..... شأن صدور
- ۵۷۳..... هر سه علامت یا یکی
- ۵۷۳..... علامت اول
- ۵۷۴..... علامت دوم
- ۵۷۴..... علامت سوم
- ۵۷۶..... حکمت ۳۵۲: روزه‌های امید
- ۵۷۶..... شأن صدور
- ۵۷۶..... وعده‌های الهی
- ۵۷۷..... ۱. در پایان سختی
- ۵۷۸..... ۲. در تنگنای حلقه بلا
- ۵۸۰..... حکمت ۳۵۳: یک توصیه عارفانه
- ۵۸۰..... شأن صدور
- ۵۸۱..... چرا نباید؟!
- ۵۸۱..... ۱. ضایع نشدن اولیاء الله
- ۵۸۲..... ۲. هیچ و بوج بودن دشمنان خدا
- ۵۸۴..... حکمت ۳۵۴: بزرگ‌ترین عیب

۵۸۴		شان صدور
۵۸۴		عیب مضاعف
۵۸۵		الف) عیب اکبر
۵۸۵		ب) عیب اوسط
۵۸۵		ج) عیب اصغر
۵۸۷		حکمت ۳۵۵: تبریک نوزاد
۵۸۷		شان صدور
۵۸۸		یادداشتی از شارح حدیثی
۵۸۸		سنت گرامی و سنت شکنی
۵۹۰		حکمت ۳۵۶: به یکی از کارگزاران
۵۹۰		شان صدور
۵۹۰		دلیل خیانت!
۵۹۱		خانه امام علی علیه السلام
۵۹۲		حکمت ۳۵۷: روزی انسان از کجا می آید؟
۵۹۲		شان صدور
۵۹۲		مقایسه روزی و اجل
۵۹۳		یک سوگند قرآنی
۵۹۶		حکمت ۳۵۸: امید دیدار!
۵۹۶		شان صدور
۵۹۷		مرگ برای همه!
۵۹۷		سفر مرگ!
۵۹۹		روز دیدار

پیش‌گفتار

سیاس بی‌کران به پیشگاه خدای منان که توفیق را از این حقیر سراپا تقصیر و بنده تسلیم اراده حق و چاکر بی‌تدبیر سلب نفرمود و به الطاف بی‌پایان و نعمت‌های جزیل و شایان خویش یاری نمود که هم‌چنان به غور در دریای پهناور حکمت‌های ماندگار علوی و چشیدن و نوشیدن از چشمه‌سار افاضات مرتضوی ادامه دهم و اینک دوازدهمین جلد از اندیشه سیاسی و تربیتی علوی را تقدیم دوستان امیرالمؤمنین (علیه السلام) کنم.

حقیقت این است که شیفتگان آن امام‌همام و تشنگان معارف آن برگزیده ملک علاّم در میان پیروان مذاهب اسلامی و تابعان ادیان آسمانی کم نبوده و نیستند. جرج جورداق مسیحی، حضرتش را «صوت العدالة الانسانیة» لقب داد. در دیداری که بنده و جمعی از فرهیختگان با سران کلیسای ارتدوکس در مسکو داشتیم، گفتم: امام اول، ما مردم را سه گروه کرده: عالم ربانی، معلمی که در راه نجات می‌کوشد و کسانی که مگس‌وار در مسیر هر بادی حرکت می‌کنند و از خود اراده‌ای ندارند.^۱ سپس گفتم: امیدوارم که ما و شما یا از گروه اول باشیم یا از گروه دوم، ولی از گروه سوم نباشیم!

۱. «الْأَنسُ ثَلَاثَةٌ: عَالِمٌ رَبَّانِيٌّ، وَ مُتَعَلِّمٌ عَلَى سَبِيلِ نَجَاةٍ وَ هَمَّجٌ رَعَاةٍ» نهج البلاغة صبحی صالح، ص ۴۹۶.

زمانی که نوبت سخن به اسقف رسید، بدون این که به سایر گفته‌ها توجه کند، شیفتگی خود را به کلام مولا نشان داد و گفت: عجب مطلبی از قول امام علی علیه السلام برای ما نقل کردید!

ابن ابی الحدید که شارح نهج البلاغه است، خطاب به آن حضرت می‌گوید:

وَرَأَيْتَ دِينَ الْإِعْتِزَالِ وَإِنِّي أَهْوَى لِأَجْلِكَ كُلِّ مَنْ يَتَشَيَّعُ

او که به مذهب اعتزال مباهات کرده، به محضرش عرض می‌کند: من به خاطر تو همه شیعه‌ها را دوست می‌دارم.

هم چنین می‌گوید: اگرچه معتزله در مسئله تفضیل، اختلاف کرده و بعضاً متوقف شده‌اند، ولی ما معقدیم امام علی علیه السلام افضل است و در کتب کلامی خود، معنای افضلیت را بیان کرده و گفته‌ایم که هم از نظر صواب و ثواب و هم از نظر دانش و اوصاف پسندیده اخلاقی از همه صحابه برتر است.^۱

او معتقد است که علم الهی که افضل علوم است و علم فقه همه فقه‌های اسلام و علم تفسیر و علم طریقت و حقیقت و علم صرف و نحو و ادبیات به آن حضرت منتهی می‌شود.

و امام علی علیه السلام را در اخلاق، یگانه دهر می‌شمارد البته بعد از پیامبر اسلام!^۲ او در قصیده‌ی غرای خود حضرتش را عالم الغیوب دانسته و اعلام کرده است که در روز قیامت حساب ما با اوست. سپس می‌گوید:

هَذَا إِعْتِقَادِي قَدْ كَشَفْتُ غِطَاءَهُ سَيُضَرُّ مُعْتَقِدًا لَمْ أَوْيَنْفَعْ^۳

این است اعتقاد من که آشکارا بیان می‌کنم، خواه برای من مضر باشد یا مفید.

مولوی - اگرچه درباره کرامات خلیفه دوم داد سخن داده است - هنگامی که به یاد محبوب برتر خود می‌افتد، با شور و شوق عاشقانه هم چون بلبل بر گل سرود می‌خواند

۱. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱، ص ۱۴ و ۱۵، مقدمه مصحح (محمد ابوالفضل ابراهیم) و مقدمه مؤلف، ص ۱۱ و ۱۲.

۲. همان، ص ۱۷ تا ۲۰ (مقدمه مؤلف).

۳. همان، مقدمه مصحح، ص ۱۴.

و هم‌چون پروانه در برابر شمع بی‌تابی می‌کند و می‌کوشد که در شعلهٔ عشقش خاکستر شود. او می‌گوید:

تو ترازوی احدخو بوده‌ای	بل زبانهٔ هر ترازو بوده‌ای
تو تبار و اصل و خویشم بوده‌ای	تو فروغ شمع کیشم بوده‌ای
من فروغ آن چراغ شمع‌خو	که چراغت روشنی پذیرفت از او
شیر دنیا جوید اشکاری و برگ	شیر مولا جوید آزادی و مرگ

او را همای رحمت و سایه‌افکن بر سر عالم خلقت نامیده‌اند.^۱ او خود را «امیر الکلام»^۲ می‌نامد. صاحب این قلم افتخار دارد که چند سالی است در مزرعهٔ پرفیض و رکت گفتار او به خوشه‌چینی مشغول است؛ بدان امید که برای جان گرسنهٔ خود و دوستانش نوسه‌ای برگیرد.

او دریای جوشان وجود و احسان است. او اهل، بلکه مجسمهٔ معروف است، ولی به فرمودهٔ پسر عم محبوب و مقتدای من:

الْمَعْرُوفُ بِقَدْرِ الْمَعْرِفَةِ^۳

نیکی به اشخاص به اندازهٔ معرفت آن‌هاست.

قطعاً اگر جورج جورداق‌ها و ابن‌ابی‌الحدیدها و مولوی‌ها از معرفتی فزون‌تر برخوردار بودند، از شعاع وجود او و از معارف بی‌حد و حدودش بهرهٔ بیشتری می‌بردند.

صاحب این قلم نیز از این قاعدهٔ ارجمند نبویه مستثنی نیست. اگر خدای متعال به او معرفتی بیشتر می‌داد، قطعاً از استفاضهٔ بیشتری برخوردار می‌شد. اکنون به رسم گذشته در این پیش‌گفتار نیز قصیده‌ای به محضر بلندمنظر مولای

۱. شهریار می‌گوید:

علی‌ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را
که به ماسوا فکندی همه سایهٔ هما را

۲. نهج‌البلاغه، خطبهٔ ۲۳۳.

۳. بحار‌الأنوار، ج ۴۴، ص ۱۹۶، ب ۲۶.

درویشان چاکر و رهنمای خواطر فاتر تقدیم می‌شود؛ بدان امید که مقبول درگاه و منظور بارگاه قدس علوی گردد، زیرا:

پای ملخی نزد سلیمان بردن عیب است و لیکن هنر است از موری
چشم آن داریم که غنای بی‌منتهای فاعلی، قصور بی‌انتهای قابلی را جبران فرماید
و در مسیری که با امید به کرامتش گام نهاده رهایش ننماید.

از همه کسانی که در این راه دراز نگارنده را همراهی کرده و خواهند کرد
- به ویژه از موسسه بوستان کتاب - سپاس گزارم و اگر نبود توفیق الهی و الطاف همه
آن‌هایی که با فلم و زبان و عمل خود مشوق بوده‌اند، آمدن تا این مرحله هم میسر
نبود.

و اینک قصیده ویژه این مجلد:

بیا ز نهج بوستان دل مسرور کن
دماغ فکرت خود را از آن معطر کن
اگرچه اهل ادب بوده‌ای و خواص بود
از این عقیده نصیب خودت فزون‌تر کن
کتاب نهج ببوس و حواله جان کن
ز لطف خویش بر این کام تشنه را تر کن
حکیم ماست که بر مسند افاضه بود
به پای خیز و تماشای ماه منظر کن
بیا و همت عالی دمی به کار انداز
ز گفته علوی چند حکمت را بر کن
بین کواکب حکمت چه نورافشان است
گذر ز روشنی مهر و ماه و اختر کن
بیا و مست شو از این شراب ناب طهور
عبور از می انگور و طعم ساغر کن

بیا و خاک در صاحب دَر و مرجان
 به محفل حکما عود و عطر مجمر کن
 به سوی قبله دانش نشین و حکمت را
 بخوان و خاطر اهریمنان مکدر کن
 علی در است به شهر علوم پیغمبر
 بخوان تو نهج و تأسی به یار سرور کن
 اگر تو راست هوای مدارج عزت
 بیا و هستی خود را فدای حیدر کن
 تو نه کار چرا؟ جایگاه تو افلاک
 به همت علوی عرش را مسخر کن
 تو تشنه‌کامی و در جستجوی آب حیات
 سراب را بگذار و نظر به کوثر کن
 اگر تو راست تحرک به یرو حکمت
 لباس رزم بپوش و جهاد اکبر کن
 در این سبق نگر و راه و رسم سیروس و سلوک
 به کارگیر و مآهات بر قلندر کن
 بیا چو عارف از این طرفه‌ها ترانه بساز
 مذاق جان خردپیشگان جو شگر کن